

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP 166/18**, rješavajući apelaciju **Udruženja „Vaša prava Bosne i Hercegovine“**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1), (2) i (3) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik

Tudor Pantiru, potpredsjednik

Miodrag Simović, potpredsjednik

Mirsad Ćeman, potpredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Seada Palavrić, sutkinja

Zlatko M. Knežević, sudija

Angelika Nußberger, sutkinja

Helen Keller, sutkinja

na sjednici održanoj 15. jula 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelimično se usvaja apelacija **Udruženja „Vaša prava Bosne i Hercegovine“**.

Utvrđuje se kršenje zabrane diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u vezi s pravom na obrazovanje iz člana II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te kršenje člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 51 0 P 054522 16 Rev od 3. oktobra 2017. godine.

Predmet se vraća Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članom 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u vezi s pravom na obrazovanje iz člana II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te članom 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

Nalaže se Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odbija se kao neosnovana apelacija **Udruženja „Vaša prava Bosne i Hercegovine“** u odnosu na navode o povredi prava na suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u postupku okončanom Presudom Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 51 0 P 054522 16 Rev od 3. oktobra 2017. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Udruženje „Vaša prava Bosne i Hercegovine“ iz Sarajeva (u daljnjem tekstu: apelant), koje zastupa izvršni direktor Emir Prcanović, podnijelo je 5. januara 2018. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 51 0 P 054522 16 Rev od 3. oktobra 2017. godine, Presude Kantonalnog suda u Novom Travniku (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 51 0 P 054522 15 Gž 3 od 30. decembra 2015. godine i Presude Općinskog suda u Travniku (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 51 0 P 054522 13 P 3 od 4. marta 2015. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda, te Srednjobosanskog kantona (u daljnjem tekstu: SBK) – Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, kojeg zastupa zakonski zastupnik Kantonalno pravobranilaštvo (u daljnjem tekstu: tuženi), i umješaća na strani tuženog Roditeljsko vijeće Srednje škole „Vitez“,

Osnovne škole „Vitez“, Prve osnovne škole „Bugojno“, Srednje škole „Busovača“, Srednje škole „Uskoplje“, Osnovne škole „13. rujan“ Jajce, Osnovne škole „Gromiljak“ iz Gromiljaka, Srednje škole „Uskoplje“ i Srednje škole „Vitez“, koje zastupa Jasna Dunder, advokat iz Novog Travnika, zatraženo je 3. i 4. septembra 2019. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Traženi odgovori su dostavljeni Ustavnom sudu u periodu od 10. septembra do 27. septembra 2019. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Tok postupka

5. Apelant je u predmetnom postupku Općinskom sudu podnio tužbu 19. oktobra 2011. godine.

6. Općinski sud je 3. oktobra 2012. godine donio Presudu broj 51 0 P 054522 11 P kojom je apelantov tužbeni zahtjev odbijen.

7. Odlučujući o apelantovoj žalbi protiv presude iz prethodnog stava, Kantonalni sud je 29. marta 2013. godine donio Rješenje broj 51 0 P 054522 12 Gž kojim je navedenu presudu ukinuo i predmet vratio na ponovni postupak Općinskom sudu. Spis je Općinskom sudu dostavljen 5. juna 2013. godine.

8. Nakon toga, Općinski sud je 11. oktobra 2013. godine donio Rješenje broj 51 0 P 054522 13 P2 kojim je apelantovu tužbu odbacio kao neblagovremenu.

9. Odlučujući o apelantovoj žalbi, Kantonalni sud je 30. juna 2014. godine donio Rješenje broj 51 0 P 054522 13 Gž kojim je ukinuo prvostepeno rješenje iz prethodnog stava i predmet vratio na ponovni postupak prvostepenom sudu. Spis je dostavljen Općinskom sudu 18. jula 2014. godine.

Osporene presude

10. Odlučujući u ponovnom postupku, Općinski sud je Presudom broj 51 0 P 054522 13 P 3 od 4. marta 2015. godine odbio apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio da se utvrdi da je tuženi, davanjem saglasnosti i organiziranjem škola na etničkom principu, te donošenjem i implementacijom školskih planova i programa zasnovanih na etničkom principu, dozvolio segregaciju učenika u osnovnim i srednjim školama na području SBK na osnovu njihove etničke pripadnosti, čime je počinio diskriminaciju, te da se naloži tuženom da preduzme neophodne i zakonom predviđene korake i radnje usklađene s legitimnim i specifičnim ciljevima obrazovanja u

skladu s propisima u Bosni i Hercegovini, a sve s ciljem da se prestane sa daljnjom segregacijom i diskriminacijom djece u školama na području SBK na osnovu njihove etničke pripadnosti, tako što će odmah ustanoviti jedinstvene integrirane multikulturalne obrazovne ustanove - škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim nastavno-naučnim planom i programom, uz puno poštovanje prava djece na obrazovanje na maternjem jeziku, a sve to u roku od 30 dana od dana presuđenja pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

11. Iz obrazloženja osporene presude, kao i iz prethodnog toka postupka, proizlazi da je apelant u tužbi istakao da već gotovo deceniju na području SBK djeluje praksa razdvajanja djece u školama na etničkom principu, te je ovaj koncept dobio naziv „dvije škole pod jednim krovom“. U ovakvim školama djeca bošnjačke i hrvatske nacionalnosti su podijeljena fizički, kao i njihovi nastavnici, te nemaju nikakvih zajedničkih kontakata, te, prema izvještaju Radne grupe, navedeni fenomen egzistira u SBK u 13 škola koje su poimenično navedene, što je potkrijepljeno i Izvještajem komesara za ljudska prava iz 2008. godine. U tužbi je dalje navedeno da je Komitet za ukidanje rasne diskriminacije 2006. godine, prilikom razmatranja Izvještaja za Bosnu i Hercegovinu, preporučio Bosni i Hercegovini kao državi članici da što je prije moguće ukine segregaciju u javnim školama, što znači jednoetničke škole koje su strukturirane kao dvije škole pod jednim krovom, a što se vidi i kroz Sedmi periodični izvještaj o primjeni Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne i druge diskriminacije u Bosni i Hercegovini iz juna 2008. godine, koji je pripremila Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice bez negiranja postojanja segregacije. U toku postupka je također ukazano i na Izvještaj Komiteta za ukidanje rasne diskriminacije od 27. augusta 2010. godine. S obzirom na to da je Kantonalno ministarstvo obrazovanja, u skladu s ustavnim i zakonskim ovlaštenjima, dužno da se stara da se nastavnim planovima i programima ne vrši diskriminacija, odnosno segregacija na osnovu njihove etničke pripadnosti, apelant je smatrao da je tuženi, tolerirajući segregaciju suprotno odredbama zakona i Ustava, počinio akt diskriminacije u vezi s pravom na obrazovanje. Apelant se pozvao na odredbe člana 2. Zakona o zabrani diskriminacije, člana 3. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Okvirni zakon), te odredbe člana 4. Odluke visokog predstavnika za BiH kojom je noveliran Zakon o osnovnoj školi SBK i usklađen s odredbama Okvirnog zakona, prema kojim odvojene škole vode do segregacije u obrazovnom procesu.

12. Tuženi je tokom postupka isticao da nisu tačni navodi iz tužbe da se radi o praksi razdvajanja, te da nema etničke podjele u SBK, nego se radi o dva nastavna plana i programa koji su usvojeni i primjenjuju se u školama (osnovnim i srednjim), čime su ispoštovane odredbe Ustava FBiH, Okvirnog zakona i međunarodnih konvencija. Okvirni zakon ostavlja mogućnost postojanja

više nastavno-naučnih planova i programa, nije zabilježen niti jedan slučaj prijave diskriminacije, niti je narušeno pravo roditelja na izbor obrazovne ustanove. Tuženi se pozvao i na odredbe čl. 28, 29. i 30. Konvencije o pravima djeteta koje potvrđuju pravo djeteta da uživa svoju kulturu, ispovijeda svoju vjeru i da upotrebljava svoj jezik, te je ukazao na Aneks I Ustava Bosne i Hercegovine, Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima.

13. Umješaci na strani tuženog su istakli da je kontradiktorno tražiti pravo djece da se obrazuju na maternjem jeziku, a istovremeno da to bude jedinstven naučno-nastavni program. Postojanje dva nastavna plana na bosanskom i hrvatskom jeziku ne može se smatrati diskriminacijom, a u Kantonu nije osnovana nijedna etnička škola, niti je tuženi dao saglasnost za organiziranje škole na etničkim principima, odnosno takve škole ne postoje u SBK. Također su istakli da su dokumenti iz 2008. i 2009. godine, na koje se apelant pozvao u tužbi, zastarjeli, te da je očito da pojedinim strukturama u Federalnom ministarstvu obrazovanja ne odgovara ustavna organizacija obrazovanja koja je prenijeta na kantone.

14. Na osnovu svih provedenih dokaza Općinski sud je utvrdio da u SBK postoje dva nastavna plana i programa na bosanskom i hrvatskom jeziku sa zajedničkom jezgrom od 70% kao obavezni dio i 30% koji se može mijenjati, shodno odredbama čl. 15, 15a. i 16. Zakona o osnovnom školstvu, kao i odredbama člana 26. Zakona o srednjem školstvu („Službene novine SBK“ br. 11/01 i 17/04) u vezi s odredbama čl. 6, 23, 26. i 43. Okvirnog zakona, uz poštovanje prava pohađanja nastave na maternjem jeziku, a kako je to predviđeno odredbama čl. 28, 29. i 30. Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine, uz pravo izbora roditelja i djeteta po kojem nastavnom planu i programu će pohađati nastavu. Mogućnost i postojanje dva nastavna plana i programa na bosanskom i hrvatskom jeziku sa zajedničkom jezgrom od 70% saglasno je i sa Konvencijom protiv diskriminacije u odgoju i obrazovanju, koju je Bosna i Hercegovina ratificirala 12. jula 1993. godine, u kojoj su u članu 2. navedene okolnosti koje se ne smatraju diskriminacijom u smislu člana 1, a to je osnivanje ili održavanje posebnih odgojno-obrazovnih ustanova ili sistema zbog vjerskih ili jezičkih razloga. Nadalje, utvrđeno je da iz Izvještaja BiH za drugi ciklus periodičnog pregleda, u skladu sa stavom 5. Aneksa Rezolucije 16/21 Komiteta za ljudska prava, koji je usvojen na sjednici Vijeća ministara od 30. jula 2014. godine, proizlazi da je u obrazovanju došlo do poboljšanja, te da je 70% sadržaja u nastavnim planovima zajednička jezgra, čime su uklonjeni elementi segregacije.

15. Odbijajući apelantov tužbeni zahtjev da tuženi odmah ustanovi jedinstvene integrirane obrazovne ustanove - škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim nastavno-naučnim planom i programom, Općinski sud je zauzeo pravni stav da taj zahtjev nije postavljen u smislu člana 4a. Zakona o osnovnom školstvu SBK kojim je određeno da će se danom stupanja na snagu tog zakona

ujediniti rukovodstvo i uprava u svim školama koje koriste istu školsku zgradu i u područnim školama u kojima rukovodstvo i uprava nisu jedinstveni s matičnom školom ili ako se nastava izvodi na više nastavnih planova, te će škole iz stava 1. imati jednog direktora i pomoćnika direktora. Općinski sud je istakao da se administrativno ujedinjenje ne odnosi na nastavni plan i program (nastava se izvodi po nastavnom planu i programu u kojem je implementirana zajednička jezgra), kako je navedeno i u Sedmom i Osmom periodičnom izvještaju o primjeni Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (u daljnjem tekstu: CERD) u Bosni i Hercegovini (Sarajevo, juni 2008. godine), koji je kao dokaz predložio i izveo apelant. Općinski sud je dalje zaključio da citiranim odredbom zakona nije utvrđena obaveza nadležne vlasti, SBK, Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, da odmah ustanovi jedinstvene integrirane, multikulturalne ustanove, nego odredbe Zakona o izmjenama Zakona o osnovnom školstvu SBK, koje je donio visoki predstavnik, govore o ujedinjenju rukovodstva i uprave.

16. Općinski sud je također zaključio da apelantovo pozivanje na Presudu Vrhovnog suda broj 58 0 Ps 085653 13 Rev od 29. augusta 2014. godine, kojom je Vrhovni sud potvrdio prvostepenu presudu Općinskog suda u Mostaru kojom je utvrđeno postojanje diskriminacije u školama na području Hercegovačko-neretvanskog kantona (u daljnjem tekstu: HNK), nema utjecaja na konkretni predmet, jer u konkretnoj pravnoj stvari nisu uopće tužene škole na području SBK, pa čak ni one škole koje se nalaze u jednoj te istoj školskoj zgradi, tzv. „dvije škole pod istim krovom“.

17. Presudom Kantonalnog suda broj 51 0 P 054522 15 Gž 3 od 30. decembra 2015. godine odbijena je kao neosnovana apelantova žalba i potvrđena prvostepena presuda. Kantonalni sud je prihvatio činjenično utvrđenje i pravni zaključak prvostepenog suda da apelant iz ponuđenih i provedenih dokaza nije učinio vjerovatnim da je postupanjem tuženog povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja lica koja pretežno pripadaju grupi čija prava apelant štiti, tako da je, prema ocjeni Kantonalnog suda, prvostepeni sud pravilno postupio kada je svojom odlukom odbio apelantov tužbeni zahtjev kao neosnovan. Kantonalni sud je također ukazao i na Odluku Ustavnog suda broj U 26/13 od 26. marta 2015. godine u kojoj je Ustavni sud zaključio da odredbe spornih zakona u kontekstu konkretnog zahtjeva nisu u suprotnosti s odredbama čl. II/1, II/4. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članom 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), u vezi s odredbama člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

18. Presudom Vrhovnog suda broj 51 0 P 054522 16 Rev od 3. oktobra 2017. godine apelantova revizija je odbijena. Prema ocjeni Vrhovnog suda, Općinski i Kantonalni sud su pravilno primijenili materijalno pravo, odredbu člana 2. stav 1. i člana 15. stav 1. Zakona o zabrani diskriminacije kada

su u cijelosti odbili tužbeni zahtjev, te su u obrazloženjima svojih presuda dali razloge koje je kao pravilne prihvatio Vrhovni sud.

19. Vrhovni sud je naveo da je apelantov osnovni reviziono prigovor u vezi s pogrešnom primjenom materijalnog prava da se nižestepeni sudovi nisu bavili pitanjem segregacije kao oblika diskriminacije kroz fizičko razdvajanje djece različitih nacionalnosti u obrazovnom sistemu SBK u formi „dvije škole pod jednim krovom“. U vezi s tim, Vrhovni sud je ocijenio da je neosnovan reviziono navod da je općepoznata činjenica postojanja segregacije u školstvu u SBK jer iz navoda predstavnika umješaća na strani tuženog (roditeljskih vijeća srednjih i osnovnih škola sa područja tog kantona) proizlazi da nema segregacije na nacionalnom osnovu. Također je istaknuto da pravni stav izražen u predmetu Vrhovnog suda FBiH broj 58 0 Ps 085653 13 Rev nije primjenjiv na konkretan slučaj jer u konkretnom predmetu nisu tužene škole koje eventualno vrše fizičko razdvajanje djece u obrazovnom procesu, niti su dokazivane činjenice postupka fizičkog razdvajanja djece po nacionalnom osnovu u obrazovnom sistemu SBK. Stoga je zaključeno da je, suprotno revizionom prigovoru, pravilan zaključak nižestepenih sudova da apelant nije učinio vjerovatnim postojanje diskriminacije u obliku segregacije i da pravni stav izražen u gore navedenoj presudi Vrhovnog suda nije primjenjiv na konkretan slučaj.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

20. Apelant smatra da je osporenim presudom Vrhovnog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i član 14. Evropske konvencije – zabrana diskriminacije u vezi s pravom na obrazovanje iz člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju – zabrana diskriminacije.

21. Naime, apelant smatra da mu je osporenim presudama redovnih sudova prekršeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije iz više aspekata, i to zbog: povrede principa pravne sigurnosti, proizvoljne i paušalne primjene odredbi materijalnog i procesnog prava, povrede prava na obrazloženu sudsku odluku, kao i povrede prava na suđenje u razumnom roku.

22. U vezi s tim ističe da je Vrhovni sud osporenim revizionom presudom povrijedio princip pravne sigurnosti kada je apelantovu reviziju odbio kao neosnovanu, iako je u istovrsnom predmetu vođenom između istih partijskih stranaka (samo u drugom kantonu), sa istim činjeničnim i pravnim osnovom i sa istovjetnim tužbenim zahtjevom, svojom Presudom broj 58 0 Ps 085653 13 Rev od

29. augusta 2014. godine potvrdio prvostepenu Presudu Općinskog suda u Mostaru broj 58 0 Ps 085653 11 Ps od 27. aprila 2012. godine kojom je utvrđeno da su tuženi, organiziranjem škola na etničkom principu i donošenjem i implementacijom školskih planova i programa na etničkom principu, odvajali učenike u školama na području HNK na osnovu njihove etničke pripadnosti, čime su počinili diskriminaciju. Stavom drugim izreke te presude naloženo je prvotuženom (HNK) da preduzme neophodne i zakonom predviđene korake i radnje usklađene s legitimnim i specifičnim ciljevima obrazovanja u skladu s propisima Bosne i Hercegovine s ciljem prestanka daljnje diskriminacije djece u školama na području HNK na osnovu njihove etničke pripadnosti, i to tako što će najkasnije do 1. septembra 2012. godine ustanoviti jedinstvene, integrirane, multikulturalne obrazovne ustanove - škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim nastavno-naučnim planom i programom, uz puno poštovanje prava djece na obrazovanje na maternjem jeziku, a drugotuženom i trećetuženom (škole koje su također bile tužene u tom postupku) naloženo je da u istom roku integracijom stvore osnov multikulturalnosti škole i obrazovanja djece bez obzira na etničku pripadnost po jedinstvenom planu i programu na maternjem jeziku. Također je ukazano da je Ustavni sud Odlukom broj AP 4348/14 od 15. juna 2017. godine odbio kao neosnovanu apelaciju HNK podnesenu protiv Presude Vrhovnog suda broj 58 0 Ps 085653 13 Rev od 29. augusta 2014. godine. Imajući u vidu navedeno, apelant zaključuje da je apsolutno neprihvatljivo da dva revizionarna vijeća u Vrhovnom sudu zauzimaju dijametralno suprotne pravne stavove i donose sadržajno različite odluke u činjenično i pravno identičnim predmetima segregacije djece na etničkom i nacionalnom osnovu u obrazovnom sistemu u HNK i SBK, jer segregacija ima apsolutno iste pojavne oblike i provodi se kontinuirano na isti način u oba kantona već dugi niz godina. U konkretnom predmetu u toku postupka je nepobitno utvrđeno, a što su i notorne činjenice, da su u istoj školi djeca i nastavnici fizički razdvojeni na nacionalnom i etničkom osnovu, da djeca i nastavnici u školsku zgradu ne ulaze na isti ulaz, da nastavnici imaju različite zbornice, da koriste različite nastavne planove i programe, da djeca različitih nacionalnosti nikada ne idu zajedno na izlete, ekskurzije, niti zajedno obavljaju vanučioničku nastavu i slično, odnosno da se obrazovni proces u SBK provodi po segregacionom principu kroz sistem „dvije škole pod jednim krovom“.

23. Apelant dalje navodi da ništa suštinski ne mijenja to što u konkretnom predmetu tužbom nisu obuhvaćene škole, već je samo tužen SBK – Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, isto kao što je i u prethodno navedenom identičnom predmetu segregacije u HNK tuženo Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta tog kantona. Ovo iz razloga što oba tužena ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta i u jednom i u drugom kantonu imaju istu ustavnu i zakonsku poziciju i nadležnost. U konkretnom slučaju Vrhovni sud je bio apsolutno nedosljedan u

zauzimanju pravnih stavova u pogledu segregacije djece u obrazovanju na osnovu nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti u SBK u odnosu na svoj ranije zauzet pravni stav u istovrsnom predmetu koji se odnosi na segregaciju djece u obrazovanju na etničkom i nacionalnom osnovu u HNK, u čemu se i ogleda povreda principa pravne sigurnosti kao elementa prava na pravično suđenje iz člana 6. Evropske konvencije. U tom smislu apelant je ukazao na pravno shvaćanje Ustavnog suda izraženo u Odluci broj AP 2338/15 od 17. februara 2016. godine.

24. S obzirom na navedeno, apelant smatra da osporene presude i obrazloženja data u njima ne zadovoljavaju postavljene standarde koje zahtijeva pravo na obrazloženu sudsku odluku kao sastavni element prava na pravično suđenje jer su proizvoljna i paušalna, naročito zato što Vrhovni sud nije uopće naveo razloge, niti je obrazložio zašto je odstupio od zauzetog pravnog stava u svojoj ranijoj odluci gdje je u istovrsnom predmetu preinačio odluke nižestepjenih sudova i jasno utvrdio diskriminaciju – segregaciju djece u obrazovanju na etničkom i nacionalnom osnovu koju provode obrazovne institucije u HNK. Nadalje, smatra da je osporenim odlukama povrijeđeno i pravo na pravično suđenje u aspektu proizvoljne i paušalne primjene procesnog i materijalnog prava jer redovni sudovi ne nalaze diskriminaciju – segregaciju djece na etničkom i nacionalnom osnovu u obrazovanju u SBK kod jasno utvrđenog činjeničnog stanja, te kod jasnih i izričitih imperativnih zakonskih odredbi iz člana 2. u vezi sa članom 4. stav 4. Zakona o zabrani diskriminacije koje eksplicitno propisuju da je segregacija kao poseban oblik diskriminacije djelo kojim fizičko ili pravno lice odvaja druga lica na osnovu jedne od nabrojanih osnova iz člana 2. ovog zakona u skladu s definicijom diskriminacije sadržanom u članu 2. ovog zakona. Redovni sudovi su u osporenim odlukama zauzeli stavove koji su popuno suprotni konceptu i cilju Zakona o zabrani diskriminacije. Tuženi u postupku pred redovnim sudovima nisu dokazali nepostojanje diskriminacije, a ni legitiman cilj razdvajanja djece u obrazovnom sistemu po etničkoj pripadnosti. Redovni sudovi su proizvoljno primijenili i odredbe člana 15. Zakona o zabrani diskriminacije kojima je izričito propisano da u svim postupcima predviđenim tim zakonom kada lice ili grupa lica, na osnovu njima raspoloživih dokaza, učine vjerovatnim da je došlo do diskriminacije, teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije leži na suprotnoj strani.

25. Konačno, apelant smatra da mu je pobijanim presudama redovnih sudova povrijeđeno pravo na pravično suđenje i iz aspekta prava na suđenje u razumnom roku, koje je sadržano u članu II/3.e) Ustava BiH i članu 6. stav 1. Evropske konvencije. Apelant naglašava da je postupak pred redovnim sudovima trajao nerazumno dugo uprkos izričitoj odredbi člana 12. stav 2. Zakona o zabrani diskriminacije koja propisuje da su sud i druga tijela koja provode postupak dužna radnje u postupku preduzimati hitno, osiguravajući da se sve tvrdnje o diskriminaciji što prije ispituju.

26. Pored gore navedenih povreda prava na pravično suđenje, apelant ističe da su redovni sudovi prekršili zabranu diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14, te člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, a u vezi sa segregacijom djece na nacionalnom i etničkom osnovu u obrazovanju kao jednog od najtežih vidova diskriminacije.

b) Odgovori na apelaciju

27. Vrhovni, Kantonalni i Općinski sud, te tuženi i umještači na strani tuženog smatraju da u konkretnom slučaju nisu povrijeđena apelantova prava na koja se pozvao u apelaciji.

28. Punomoćnica umještača je posebno istakla da se rad u školama po dva nastavna plana i programa, na dva službena jezika konstitutivnih naroda, sa izborom učenika, odnosno njihovih roditelja po kojem će se programu obrazovati, ne može smatrati diskriminacijom u smislu člana 12. Zakona o zabrani diskriminacije. Posebno je apsurdna tvrdnja da se na taj način provodi segregacija po etničkom principu jer se ovim ostvaruje legitiman cilj, a to je pravo na obrazovanje na maternjem jeziku, što je prema članu 5. navedenog zakona izuzetak od principa jednakog postupanja. Također je istaknuto da obaveza administrativnog ujedinjavanja škola koje rade u istim zgradama ne može utjecati na tvrdnje da su škole podijeljene po etničkom principu, niti daje pravo apelantu da on putem suda traži ujedinjavanje škola jer za to nema aktivnu legitimaciju, niti administrativno razdvojene škole u pojedinim slučajevima mogu dovesti do bilo kakve diskriminacije učenika.

V. Relevantni propisi

29. **Zakon o zabrani diskriminacije** („Službeni glasnik BiH“ broj 59/09 i 66/16)

U konkretnom slučaju primjenjuje se **Zakon o zabrani diskriminacije** („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 59/09) koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav (1)

(Diskriminacija)

(1) Diskriminacijom će se, u smislu ovog zakona, smatrati svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju,

obrazovanja, društvenog položaja i spola, spolnog izražavanja ili orijentacije, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogućí ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima javnog života.

Član 4. stav (4)

(Ostali oblici diskriminacije)

(4) Segregacija je djelo kojim (fizičko ili pravno) lice odvaja druga lica na osnovu jedne od nabrojanih osnova iz člana 2. ovog zakona, u skladu s definicijom diskriminacije sadržanom u članu 2. ovog zakona.

Član 11. st. (1) i (2)

(Zaštita u postojećim postupcima)

(1) Svako lice ili grupa lica koja smatra da je diskriminirana može tražiti zaštitu svojih prava putem postojećih sudskih i upravnih postupaka.

(2) U slučajevima u kojima povreda prava na jednako postupanje proizilazi iz upravnog akta, žalba u upravnom postupku i eventualno pokretanje upravnog spora na osnovu zaštite od diskriminacije, a kojom se zahtijeva poništenje takvog upravnog akta, neće spriječiti lice iz stava (1) ovog člana da pokrene sudski postupak za zaštitu od diskriminacije.

Član 12. stav (1) tač. a) i b)

(Posebne tužbe za zaštitu od diskriminacije)

(1) Lice ili grupa lica koja su izložena bilo kojem obliku diskriminacije, prema odredbama ovog zakona, ovlašteni su da podnesu tužbu i traže:

a) utvrđivanje da je tuženi povrijedio tužiočevo pravo na jednako postupanje, odnosno da radnja koju je preduzeo ili propustio može neposredno dovesti do povrede prava na jednako postupanje (tužba za utvrđivanje diskriminacije);

b) zabranu preduzimanja radnji kojima se krši ili može prekršiti tužiočevo pravo na jednako postupanje, odnosno da se izvrše radnje kojima se uklanja diskriminacija ili njene posljedice (tužba za zabranu ili otklanjanje diskriminacije);

Član 15. st. (1) i (2)

Teret dokazivanja

(1) U slučajevima kada lice ili grupa lica navode činjenice u postupku iz člana 12. ovog zakona, potkrepljujući navode o tome da je zabrana diskriminacije prekršena, navodni prekršilac dužan je dokazati da nije prekršio princip jednakog postupanja ili zabrane diskriminacije u predmetu rasprave.

(2) U slučajevima u kojima lice smatra da je snosilo posljedice diskriminacije, kao dokazno sredstvo za ostvarenje prava iz stava (1) ovog člana mogu se koristiti i statistički podaci ili baze podataka.

*Član 17.**(Kolektivna tužba za zaštitu od diskriminacije)*

Udruženja, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su registrirane u skladu s propisima koji reguliraju udruživanje građana u Bosni i Hercegovini, a imaju opravdani interes za zaštitu interesa određene grupe ili se u okviru svoje djelatnosti bave zaštitom od diskriminacije određene grupe lica, mogu podnijeti tužbu protiv lica koje je povrijedilo pravo na jednako postupanje, ako učine vjerovatnim da je postupanjem tuženog povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja lica koja uglavnom pripadaju grupi čija prava tužilac štiti.

30. **Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini** („Službeni glasnik BiH“ broj 18/03) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1. st. (1), (3) i (4)

Ovim zakonom uređuju se principi predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja, obrazovanja odraslih i osnivanja i funkcioniranja institucija za pružanje usluga u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, [...]

Organi vlasti nadležni za organiziranje obrazovnog sistema u Brčko Distriktu BiH, Republici Srpskoj, Federaciji BiH i kantonima, u skladu sa ustavom (u daljem tekstu: nadležne obrazovne vlasti), ustanove koje se prema važećim zakonima u Bosni i Hercegovini registriraju za pružanje usluga u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i obrazovanja odraslih (u daljem tekstu: škole), i druge stručne institucije u oblasti obrazovanja, obavezni su primjenjivati i poštivati principe i norme utvrđene ovim zakonom i osigurati obrazovanje pod jednakim uslovima za sve učenike.

Principi i standardi utvrđeni ovim zakonom i na osnovu ovog zakona ne mogu se smanjivati.

Član 2.

Svrha obrazovanja je da, kroz optimalni intelektualni, fizički, moralni i društveni razvoj pojedinca, u skladu s njegovim mogućnostima i sposobnostima, doprinese stvaranju društva zasnovanog na vladavini zakona i poštivanju ljudskih prava, te doprinese njegovom ekonomskom razvoju koji će osigurati najbolji životni standard za sve građane.

Član 3. stav (1) i stav (2) tač. c), d) i e)

Opći ciljevi obrazovanja proizlaze iz općeprihvaćenih, univerzalnih vrijednosti demokratskog društva, te vlastitih vrijednosnih sistema zasnovanih na specifičnostima nacionalne, historijske, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koje žive u Bosni i Hercegovini.

Opći ciljevi obrazovanja su:

c) promocija poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i priprema svake osobe za život u društvu koje poštuje principe demokratije i vladavine zakona;

d) razvijanje svijesti o pripadnosti državi Bosni i Hercegovini, vlastitom kulturnom identitetu, jeziku i tradiciji, na način primjeren civilizacijskim tekovinama, upoznavajući i uvažavajući druge i drugačije, poštujući različitosti i njegujući međusobno razumijevanje, toleranciju i solidarnost među svim ljudima, narodima i zajednicama u Bosni i Hercegovini i svijetu;

e) osiguranje jednakih mogućnosti za obrazovanje i mogućnost izbora na svim nivoima obrazovanja, bez obzira na spol, rasu, nacionalnu pripadnost, socijalno i kulturno porijeklo i status, porodični status, vjeroispovijest, psihofizičke i druge lične osobine;

[...]

Član 4. stav (1)

Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi.

Član 6.

Škola ima odgovornost da, u vlastitoj i u sredini u kojoj djeluje, doprinese stvaranju takve kulture koja poštuje ljudska prava i osnovne slobode svih građana, kako je to utemeljeno Ustavom i ostalim međunarodnim dokumentima iz oblasti ljudskih prava koje je potpisala Bosna i Hercegovina.

Član 7.

Jezički konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine upotrebljavat će se u svim školama, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Svi učenici će u školama izučavati pisma koja su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Član 9.

Škola će unapređivati i štiti vjerske slobode, toleranciju i kulturu dijaloga.

Imajući na umu različitost ubjeđenja/vjerovanja u BiH, učenici će pohađati časove vjeronauke samo ako su u skladu s njihovim ubjeđenjem ili ubjeđenjima njihovih roditelja.

Škola ne može preduzimati bilo kakve mjere i aktivnosti kojima bi se ograničavala sloboda izražavanja sopstvenih i upoznavanja drugih i drugačijih vjerskih uvjerenja.

Učenici koji ne žele pohađati vjeronauku neće ni na koji način biti dovedeni u nepovoljan položaj u odnosu na druge učenike.

Član 10.

U nastavnim i drugim aktivnostima u školi se ne mogu upotrebljavati ili izlagati didaktički i drugi materijali, niti davati izjave od strane nastavnika i drugog školskog osoblja, koji bi se opravdano mogli smatrati uvredljivim za jezik, kulturu i religiju učenika koji pripadaju bilo kojoj nacionalnoj, etničkoj grupi ili religiji.

U nadležnosti je entitetskih, kantonalnih i obrazovnih vlasti Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine osnivanje organa koji će vršiti nadgledanje u vezi s povredama koje mogu nastati u školama kršenjem principa navedenog u prethodnom stavu.

Organi i tijela iz stava 2. ovog člana donose obavezujuće odluke i preporuke. Sastav, način rada i druga pitanja od značaja za rad ovih tijela uređuju se aktom o njihovom osnivanju.

Član 23.

Roditelji imaju pravo i obavezu starati se o obrazovanju svoje djece.

Pravo je roditelja da, u skladu s njihovim uvjerenjima o tome šta je u najboljem interesu njihove djece, koliko je to dostupno, odaberu vrstu obrazovanja koju će njihova djeca sticati, pod uslovom da je takvim izborom ostvareno pravo djeteta na odgovarajuće obrazovanje.

Član 34.

U školi se podučavaju učenici i redovno se prati i vrši procjena njihovog obrazovnog napretka, kako bi se osiguralo potrebno obrazovanje koje odgovara njihovim potrebama i mogućnostima.

Škola svoju ulogu i obaveze ostvaruje u okruženju koje razvija motivaciju za sticanje znanja, koje poštuje i podržava individualnost svakog učenika, kao i njegov kulturni i nacionalni identitet, jezik i vjeroispovijest, koje je sigurno i u kojem ne postoji bilo kakav oblik zastrašivanja, zlostavljanja, fizičkog kažnjavanja, vrijeđanja, ponižavanja ili degradiranja ili štete po zdravlje, uključujući i štetu izazvanu pušenjem ili upotrebom drugih opojnih i zakonom zabranjenih sredstava.

Član 35. stav (1)

Škola ne smije vršiti diskriminaciju u pristupu djece obrazovanju ili njihovom učešću u obrazovnom procesu, na osnovu rase, boje, spola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu toga što su djeca s posebnim potrebama, ili na bilo kojoj drugoj osnovi.

Član 42.

U svim javnim i privatnim školama u Bosni i Hercegovini uspostaviti će se i primjenjivati zajedničko jezgro nastavnih planova i programa.

Član 43.

Zajedničko jezgro nastavnih planova i programa sastoji se od nastavnih planova i programa sa što je moguće širom zajedničkom jezgrom za sve predmete osnovnog i općeg srednjeg obrazovanja.

Zajedničko jezgro nastavnih planova i programa izrađuje posebno ad hoc privremeno tijelo. Članove ovog tijela imenuju ministri obrazovanja entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH, a jednog člana imenuje ministar civilnih poslova.

Na prijedlog privremenog tijela iz prethodnog stava, sporazum o zajedničkom jezgru nastavnih planova i programa usvajaju i potpisuju ministri obrazovanja entiteta, ministri obrazovanja svih kantona iz Federacije Bosne i Hercegovine, te predstavnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Zajedničko jezgro nastavnih programa i planova će:

- a) osigurati da se kroz vaspitno-obrazovni proces razvija pozitivan odnos i osjećaj pripadnosti državi Bosni i Hercegovini;*
- b) garantirati i osigurati kvalitetno obrazovanje za svu djecu i dostizanje zadovoljavajućeg standarda znanja, vještina i sposobnosti;*
- c) osigurati dosljednost kvaliteta standarda obrazovanja u svim školama i na svim nivoima obrazovanja;*
- d) osigurati zadovoljavajuću usklađenost nastavnih planova i programa, kao i njihovu prilagodljivost, u skladu sa specifičnim potrebama škole i lokalne zajednice;*
- e) osigurati primjenu nastavnih planova i programa koji odgovaraju razvojnim potrebama djece na koju se odnose, te njihovom uzrastu i posebnim interesima sa akcentom na promociju zdravog načina života kao najvećeg interesa učenika, roditelja, nastavnog osoblja i društva;*
- f) osigurati slobodu kretanja i jednak pristup obrazovanju;*
- g) garantirati ekonomičnost i efikasnost u finansiranju i radu škole.*

Član 44. stav (1)

Velika većina pedagoških aktivnosti u školi sastojat će se od predmeta i nastavnih programa i planova predviđenih zajedničkim jezgrama nastavnih programa i planova.

Član 59. st. (3) i (4)

Svi zakoni u entitetima, kantonima i Brčko Distriktu BiH, kao i drugi odgovarajući propisi iz oblasti obrazovanja uskladit će se s odredbama ovog zakona, najkasnije u roku od šest mjeseci po stupanju na snagu ovog zakona.

Kako bi se postigao odgovarajući kvalitet obrazovanja i standarda znanja, te njihove uporedivosti na domaćem i međunarodnom planu, nadležne obrazovne vlasti dužne su osigurati da se do početka 2003./2004. godine nastava u svim školama u Bosni i Hercegovini realizira na osnovu zajedničkih jezgara nastavnih planova i programa kako je to utvrđeno ovim zakonom.

31. Zakon o kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima kantonalne uprave Srednjobosanskog kantona – prečišćeni tekst („Službene novine Srednjobosanskog kantona“ br. 8/03 i 14/03)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH koji glasi:

Član 13.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta vrši upravne i druge stručne poslove, utvrđene zakonom, koji se odnose na:

- predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje*
- specijalno obrazovanje*
- donošenje nastavnih planova i programa ustanova predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja*

[...]

32. Zakon o osnovnoj školi („Službene novine Srednjobosanskog kantona“ br. 11/01 i 17/04)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH koji glasi:

Član 15. stav 1.

Odgojno-obrazovni rad ostvaruje se na osnovu nastavnih planova i programa za osnovne škole, sa zajedničkom jezgrom nastavnih planova i programa.

Član 16. stav 1.

Nastavne planove i programe za sve vrste škola donosi ministar u skladu sa zajedničkim jezgrom nastavnih planova i programa kako to propiše Agencija za nastavne planove i programe i objavljuje ih u odgovarajućem službenom glasilu u Bosni i Hercegovini.

33. Zakon o srednjoj školi („Službene novine Srednjobosanskog kantona“ br. 11/01 i 17/04)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH koji glasi:

Član 26. stav (2)

Nastavne planove i programe za sve vrste srednjih škola, uključujući i zajedničku jezgru nastavnih planova i programa, Ministarstvo donosi u skladu sa zajedničkom jezgrom nastavnih planova i programa, kako je utvrdi Agencija za nastavne planove i programe, u skladu s članovima 42., 43. i 48. Okvirnoga zakona.

VI. Dopustivost

34. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.
35. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.
36. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 51 0 P 054522 16 Rev od 3. oktobra 2017. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Od Općinskog suda je 4. septembra 2019. godine zatraženo da dostavi kopiju dostavnice o uručenju osporene presude apelantu, ali Općinski sud nije udovoljio ovom zahtjevu Ustavnog suda. S obzirom na to da je apelacija podnesena 5. januara 2018 . godine, a da nije osporen apelantov navod da je osporenu presudu primio 6. novembra 2017. godine, Ustavni sud smatra da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

37. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

38. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su njima prekršeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i član 14. Evropske konvencije – zabrana diskriminacije u vezi s pravom na obrazovanje iz člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju (opća zabrana diskriminacije).

Zabrana diskriminacije u vezi s pravom na obrazovanje

39. Imajući u vidu navode apelacije, Ustavni sud će najprije ispitati apelantove navode o kršenju zabrane diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi s pravom na obrazovanje iz člana II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i navode o kršenju opće zabrane diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

40. Član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

41. Član 14. Evropske konvencije glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

42. Član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju glasi:

Član 1.

Opća zabrana diskriminacije

1. *Uživanje svakog prava koje zakon predviđa mora se osigurati bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.*
2. *Javne vlasti ne smiju ni prema kome vršiti diskriminaciju po bilo kom osnovu kao što su oni spomenuti u stavu 1.*

43. Član II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava

2. ovog člana, što uključuje:

1) Pravo na obrazovanje.

44. Član 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju glasi:

Nikome se ne smije uskratiti pravo na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija koje preuzima u odnosu na obrazovanje i nastavu država poštuje pravo roditelja da osiguraju obrazovanje i nastavu koji su u skladu s njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

45. Ustavni sud prvenstveno ukazuje da prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, razlika u postupanju bit će diskriminaciona ako za nju ne postoji objektivno i razumno opravdanje, odnosno ako se njom ne nastoji postići legitimni cilj ili ako ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između primijenjene mjere i legitimnog cilja (vidi, npr. Evropski sud, [Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), presuda od 29. aprila 2008. godine, tačka 60).

46. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da su predmet osporavanja apelacijom presude redovnih sudova donesene u postupku u kojem se odlučivalo o apelantovom tužbenom zahtjevu koji se odnosio na utvrđenje da je tuženi, davanjem saglasnosti i organiziranjem škola na etničkom principu, te donošenjem i implementacijom školskih planova i programa zasnovanih na etničkom principu, dozvolio segregaciju učenika u osnovnim i srednjim školama na području SBK na osnovu njihove etničke pripadnosti, čime je počinio diskriminaciju, te slijedom toga nalog tuženom da preduzme neophodne i zakonom predviđene korake i radnje usklađene s legitimnim i specifičnim ciljevima obrazovanja u skladu s propisima u Bosni i Hercegovini, a sve s ciljem da se prestane sa daljnjom segregacijom i diskriminacijom djece u školama na području SBK na osnovu njihove etničke pripadnosti, tako što će odmah ustanoviti jedinstvene integrirane multikulturalne obrazovne

ustanove - škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim nastavno-naučnim planom i programom uz puno poštovanje prava djece na obrazovanje na maternjem jeziku.

47. Ustavni sud dalje zapaža da su sudovi na sva tri stepena obrazloženje o tome zašto je tužbeni zahtjev neosnovan zasnovali na utvrđivanju i zaključcima da u SBK postoje dva nastavna plana i programa na bosanskom i hrvatskom jeziku sa zajedničkom jezgrom od 70% kao obavezni dio i 30% koji se može mijenjati, što je u saglasnosti s odredbama Zakona o osnovnoj školi, Zakona o srednjoj školi i Okvirnog zakona. Mogućnost i postojanje dva nastavna plana i programa na bosanskom i hrvatskom jeziku sa zajedničkom jezgrom od 70%, uz pravo izbora roditelja i djeteta po kojem nastavnom planu i programu će pohađati nastavu, prema ocjeni sudova, u skladu je i sa Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom protiv diskriminacije u odgoju i obrazovanju. Nadalje, utvrđeno je da iz Izvještaja BiH za drugi ciklus periodičnog pregleda, u skladu sa stavom 5. Aneksa Rezolucije 16/21 Komiteta za ljudska prava, koji je usvojen na sjednici Vijeća ministara od 30. jula 2014. godine, proizlazi da je u obrazovanju došlo do poboljšanja, te da je 70% sadržaja u nastavnim planovima zajednička jezgra, čime su uklonjeni elementi segregacije.

48. Osim toga, Ustavni sud zapaža i da su se sudovi pozvali na Odluku Ustavnog suda broj U 26/13 od 26. marta 2015. godine kojom je Ustavni sud zaključio da odredbe spornih zakona u kontekstu konkretnog zahtjeva nisu u suprotnosti s odredbama čl. II/1, II/4. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članom 14. Evropske konvencije, u vezi s odredbama člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

49. U vezi s tim, Ustavni sud najprije ukazuje da je u Odluci broj U 26/13 zaista utvrdio da su zakoni o osnovnom obrazovanju i odgoju i zakoni o srednjem obrazovanju i odgoju svih deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine (Unsko-sanski kanton, Posavski kanton, Tuzlanski kanton, Zeničko-dobojski kanton, Bosanskopodrinjski kanton, Srednjobosanski kanton, Hercegovačko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, Kanton Sarajevo i Kanton 10) u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Međutim, Ustavni sud je u navedenoj odluci istakao i to da, „u slučaju da izvršni organi ne poštuju utvrđene zakonske principe, u kontekstu zabrane diskriminacije i poštovanja ljudskih prava i sloboda, prilikom izrade nastavnih planova i programa ili prilikom donošenja bilo kakvih odluka u vezi s tim, lica čija se prava krše odlukama tih izvršnih organa vlasti imaju mogućnost tražiti zaštitu pred nadležnim redovnim sudovima“ (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 26/13 od 27. marta 2015. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 33/15, tačka 52). Ustavni sud ukazuje da je upravo takvu zaštitu u konkretnom slučaju apelant tražio postavljenim tužbenim zahtjevom.

50. Nadalje, Ustavni sud zapaža da je Odlukom o dopustivosti i meritumu broj AP 4348/14, kojom su pokretana ista činjenična i pravna pitanja, Ustavni sud odbio kao neosnovanu apelaciju HNK protiv Presude Vrhovnog suda broj 58 0 Ps 085653 13 Rev od 29. augusta 2014. godine (na koju se apelant poziva u apelaciji, a na koju je ukazivao i tokom postupka u kojem su donesene osporene presude). Ustavni sud nije našao proizvoljnost u obrazloženju navedene presude u pogledu primjene odredbi Zakona o zabrani diskriminacije i zaključku o postojanju diskriminacije.

51. U obrazloženju Odluke broj AP 4348/14 u tački 36. je navedeno: „Ustavni sud zapaža da je tužilac [u ovom predmetu apelant] dostavio brojne dokaze na kojim je zasnivao svoje tvrdnje o diskriminaciji. Naime, iz obrazloženja presude prvostepenog suda proizlazi da su u toku postupka na te okolnosti provedeni dokazi (čitanjem: Izvještaja komesara za ljudska prava, Sedmog i Osmog periodičnog izvještaja, Izvještaja Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice o primjeni Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, zatim Izvještaja specijalnog izvjestioca Generalnoj skupštini UN, zatim Zaključna razmatranja Komiteta o eliminaciji rasne diskriminacije...). S obzirom na to, tužilac je, a kako je to obrazložio prvostepeni sud, čije je odlučenje potvrdio Vrhovni sud u svojoj odluci kao konačnoj odluci u konkretnoj pravnoj stvari, učinio vjerovatnim svoje navode o diskriminaciji, te je stoga na apelantu [HNK] i ostalim tuženim bio teret dokazivanja da do diskriminacije nije došlo u smislu dostavljanja školskih planova i programa s ciljem dokazivanja identičnosti programa, što, kako proizlazi iz činjenica, nisu učinili. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud istakao da tuženi nisu dokazali nepostojanje diskriminacije, a ni legitimni cilj razdvajanja djece po etničkoj pripadnosti, zbog čega cijeni da se u reviziji osnovano ističe da je u pobijanoj presudi zauzet stav suprotan konceptu i cilju Zakona o zabrani diskriminacije. Stoga, imajući u vidu činjenična utvrđenja redovnih sudova i relevantne odredbe čl. 17. i 15. Zakona o zabrani diskriminacije, iz kojih proizlazi da je tužilac, kao podnosilac kolektivne tužbe za zaštitu od diskriminacije, učinio vjerovatnim da je postupanjem tuženog povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja lica koja uglavnom pripadaju grupi čija prava tužilac štiti, čime je apelant [HNK] kao navodni prekršilac bio dužan dokazati da nije prekršio princip jednakog postupanja ili zabrane diskriminacije u predmetu rasprave, Ustavni sud u datom obrazloženju ne nalazi nikakvu proizvoljnost.“

52. Ovaj svoj stav Ustavni sud je afirmirao u odlukama o dopustivosti i meritumu broj AP 4814/14 i broj AP 4984/14 od 18. jula 2017. godine kojim je apelacije OŠ „Čapljina“ i OŠ „Stolac“ odbio kao neosnovane, u cijelosti se pozivajući na obrazloženje i razloge navedene u Odluci broj AP 4348/14.

53. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da se apelant u postupku koji je okončan odlukama koje su predmet ove apelacije, obrazlažući tužbeni zahtjev u tužbi i tokom postupka, pozvao na niz izvještaja međunarodnih organizacija o predmetnom problemu, prvenstveno Komiteta za ukidanje rasne diskriminacije, u kojima je koncept „dvije škole pod jednim krovom“ označen kao oblik segregacije u obrazovanju. Međutim, Ustavni sud zapaža da se sudovi uopće nisu osvrnuli na ove dokumente nego su konstatirali da iz Izvještaja Bosne i Hercegovine, koji je usvojen na sjednici Vijeća ministara od 30. jula 2014. godine i upućen Komitetu za ljudska prava Ujedinjenih naroda, proizlazi da je u obrazovanju došlo do poboljšanja, te da je 70% sadržaja u nastavnim planovima zajednička jezgra, čime su uklonjeni elementi segregacije. Pri tome, Ustavni sud ukazuje da je i u novijim izvještajima Komiteta za ukidanje rasne diskriminacije izražena zabrinutost zbog daljnjeg postojanja prakse „dvije škole pod jednim krovom“ uprkos ranijim preporukama (Izvještaj sa zasjedanja od 6. do 30. augusta 2018. godine). Istovjetan je i zaključak Komiteta za prava djeteta Ujedinjenih naroda (Izvještaj sa zasjedanja od 9. do 27. septembra 2019. godine). Iz navedenog zapravo proizlazi da problem postojanja „dvije škole pod jednim krovom“ egzistira kontinuirano i da je ta praksa nesporno i dalje evidentna, tj. i u periodu nakon donošenja osporenih presuda. Da bi se tuženi uspješno odbranio od apelantovih navoda o diskriminaciji mora sa sigurnošću dokazati da su ti navodi neosnovani. U vezi s tim, Ustavni sud naglašava da je Zakonom o zabrani diskriminacije propisano da kada tužilac „na osnovu njemu dostupnih dokaza učini vjerovatnim“ da je diskriminiran, tuženi je taj koji mora sa sigurnošću dokazati da to nije tako. Ovo je procesno pravilo čije kršenje vodi i kršenju prava na pravično suđenje (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 1093/07 od 25. septembra 2009. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 23/10, tačka 29).

54. Imajući u vidu sve navedeno, posebno svoj stav izražen u navedenoj Odluci broj AP 4348/14, koji je potvrdio i u odlukama broj AP 4814/14 i broj AP 4984/14, Ustavni sud smatra da je proizvoljan zaključak redovnih sudova da je neosnovan apelantov tužbeni zahtjev da je tuženi na način opisan u tužbenom zahtjevu diskriminirao učenike u osnovnim i srednjim školama na području SBK. Naime, iz obrazloženja osporenih presuda proizlazi da su u toku postupka na te okolnosti provedeni dokazi (čitanjem: Izvještaja komesara za ljudska prava, Sedmog i Osmog periodičnog izvještaja, Izvještaja Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice o primjeni Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, zatim Izvještaja specijalnog izvjestioca Generalnoj skupštini UN, zatim Zaključna razmatranja Komiteta o eliminaciji rasne diskriminacije...), pa proizlazi da je apelant, suprotno stavu Vrhovnog suda, učinio vjerovatnim svoje navode o diskriminaciji, te je stoga na tuženom bio teret dokazivanja da do diskriminacije nije

došlo, što, kako proizlazi iz činjenica, tuženi nije učinio. Štaviše, sudovi nisu negirali činjenicu postojanja dvije škole u jednoj školskoj zgradi, ali su to tumačili isključivo kao administrativno pitanje, a ne pitanje razdvajanja djece po etničkom principu u obrazovnom procesu. Dakle, tuženi nisu dokazali da ne postoji razdvajanje djece u školama na području SBK, niti su dokazali da za to postoji objektivno i razumno opravdanje, odnosno da se nastoji postići legitimni cilj.

55. U vezi s tim, a imajući u vidu da se apelant pozvao i na kršenje prava iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, Ustavni sud ukazuje da jurisprudencija Evropskog suda jasno precizira da „diskriminacija“ u smislu člana 14. Evropske konvencije označava različito postupanje bez objektivnog i razumnog opravdanja prema licima koja su se našla u sličnom položaju. Međutim, kako to proizlazi iz prakse Evropskog suda: „Bez obzira na razlike u širini obima između ovih odredbi, značenje ovog pojma u članu 1. Protokola broj 12 trebalo je biti identično tumačenju iz člana 14. (vidi Obrazloženje [*Explanatory Report*] uz Protokol broj 12, tačka 18). Sud, prema tome, ne vidi razlog da odstupa od utvrđenog tumačenja 'diskriminacije', navedenog u tekstu, u primjeni istog pojma prema članu 1. Protokola broj 12“ (vidi presudu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 22. decembra 2009. godine, stav 55). S obzirom na to, proizlazi da je iz istih razloga koji su navedeni u prethodnim tačkama ove odluke došlo i do povrede prava na opću zabranu diskriminacije garantiranu članom 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

56. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je osporenim odlukama sudova prekršena zabrana diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi s pravom na obrazovanje iz člana II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i opća zabrana diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

57. Apelant je dalje ukazao na kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, te u vezi s tim problematizirao pitanje pravne sigurnosti, prava na obrazloženu odluku, proizvoljnu primjenu prava, te je također ukazao i na povredu prava na suđenje u razumnom roku. Međutim, Ustavni sud u datim okolnostima konkretnog slučaja smatra cjelishodnim prvo razmotriti apelantove navode u vezi s povredom prava na suđenje u razumnom roku.

58. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

59. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom. [...]

a) Pravo na suđenje u razumnom roku

60. Apelant smatra da mu je prekršeno i pravo na suđenje u razumnom roku iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

61. U vezi s tim, Ustavni sud prvenstveno ukazuje da se, prema konzistentnoj praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, razumnost dužine trajanja postupka mora ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta, vodeći računa o kriterijima uspostavljenim sudskom praksom Evropskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta (vidi Evropski sud, *Mikulić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 53176/99 od 7. februara 2002. godine, Izvještaj broj 2002-I, stav 38).

62. U tom kontekstu Ustavni sud konstatira da se u konkretnom slučaju radi o relativno složenom predmetu koji je započeo podnošenjem tužbe 19. oktobra 2011. godine i koji je pred redovnim sudovima okončan donošenjem osporene Presude Vrhovnog suda broj 51 0 P 054522 16 Rev od 3. oktobra 2017. godine. Dakle, predmetni postupak je trajao nepunih šest godina i to je period koji će biti predmet ocjene Ustavnog suda.

63. Apelant dakle smatra da dužina predmetnog postupka ne zadovoljava standard razumnog roka. Međutim, Ustavni sud zapaža da su u periodu od četiri godine donesene tri prvostepene odluke koje su po žalbama ukinute i predmet vraćen na ponovno suđenje, te da je, nakon što je predmet treći put vraćen na ponovno suđenje, prvostepena presuda donesena nakon sedam mjeseci. U istom periodu je odlučeno i o žalbi protiv prvostepene odluke, a postupak po reviziji je trajao devet mjeseci. Ukupno, postupak je na tri instance trajao nepunih šest godina, što se u okolnostima konkretnog slučaja ne može ocijeniti kao neprimjerena dužina postupka, naročito imajući u vidu da se radi o složenim činjeničnim i pravnim pitanjima koja su se morala ispitati. Osim toga, iz ovoga se ne može zaključiti da su sudovi nepotrebno odgađali donošenje odluke, odnosno da nisu postupali na način koji bi omogućio brzo okončanje postupka. Ovo nezavisno od činjenice da je

izmjenama Zakona o zabrani diskriminacije donesenim 2016. godine propisano da sud i drugi organi primjenjuju princip hitnosti u svim postupcima u kojima se ispituju tvrdnje o počinjenoj diskriminaciji (član 11. stav 4. Zakona).

64. Na osnovu navedenog, Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi o tome da mu je prekršeno pravo na suđenje u razumnom roku iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije neosnovani.

b) Ostali aspekti prava na pravično suđenje

65. S obzirom na zaključak o kršenju zabrane diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi s pravom na obrazovanje iz člana II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i opće zabrane diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, Ustavni sud smatra da nema potrebe da posebno ispituje i apelantove navode koji se odnose na ostale aspekte prava na pravično suđenje (princip pravne sigurnosti, pravo na obrazloženu odluku, te navode u vezi s proizvoljnom primjenom prava).

VIII. Zaključak

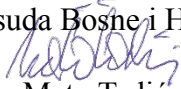
66. Ustavni sud zaključuje da je prekršena zabrana diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi s pravom na obrazovanje iz člana II/3.1) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, kao i opća zabrana diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju kada su sudovi, suprotno standardima propisanim Zakonom o zabrani diskriminacije, izveli proizvoljan zaključak da je neosnovan apelantov tužbeni zahtjev, sa obrazloženjem da apelant nije učinio vjerovatnim da je tuženi na način opisan u tužbenom zahtjevu diskriminirao učenike u osnovnim i srednjim školama na području SBK.

67. S druge strane, Ustavni sud zaključuje da su neosnovani apelantovi navodi o kršenju prava na suđenje u razumnom roku kao dio prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada je postupak na tri instance trajao ukupno šest godina, a apelant ni na koji način nije dokazao da su sudovi neopravdano odgađali donošenje odluke.

68. Na osnovu člana 59. st. (1), (2) i (3) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

69. U smislu člana 43. Pravila Ustavnog suda, aneks ove odluke čini izdvojeno mišljenje predsjednika Mate Tadića suprotno odluci, a sutkinja Valerija Galić je dala izjavu o neslaganju sa odlukom većine.

70. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Mato Tadić

Izdvojeno mišljenje predsjednika Mate Tadića suprotno odluci

U ovom predmetu nisam se složio s većinom o utvrđivanju povrede iz sljedećih razloga:

- 1 Pitanje obrazovanja u BiH regulirano je s više zakona na nivou države, entiteta i kantona u Federaciji BiH, kako je to navedeno u samoj odluci. Prema svim tim propisima, uvažavajući multinarodnost, multikulturalnost i multijezičnost u Bosni i Hercegovini, određeni su kriteriji prema kojima nastavni plan i program treba biti sastavljen iz dva dijela: jednog, koji je zajednički za sve polaznike osnovnih i srednjih škola, i drugog - posebnog, prema kojem bi se izučavale posebnosti pojedinog naroda.
- 2 U konkretnom slučaju sudovi su utvrdili da je upravo tako i urađeno u Srednjobosanskom kantonu. Naime, 70% nastavnog plana i programa je zajedničko, a 30% posebno i tako se odvija nastava. Niko od roditelja i djece nije imao primjedbi na ovakav program i nastavu. Uostalom, to pravo im i pripada prema čl. 28, 29. i 30. Konvencije o pravu djeteta iz 1989. godine.
- 3 Pitanje dvojne administracije nije nešto čime bi se trebao baviti Ustavni sud, to je nadležnost drugih tijela.
- 4 Prilikom odlučivanja u ovom predmetu Ustavni sud je morao uzeti u obzir i druge situacije (predmete) koji se nalaze pred Ustavnim sudom. Ukazujem na predmete br. AP 190/19 i AP 1198/19 koje je Ustavni sud usvojio na sjednici od 23. juna 2021. godine i utvrdio povredu jer roditelji i djeca u Republici Srpskoj upravo traže ovo što imaju u Srednjobosanskom kantonu, a oni to nemaju, tj. nemaju nacionalni dio nastavnog plana i programa, niti nastavu na svom jeziku.

Iz navedenih razloga nisam mogao podržati ovakvu odluku.